

UNPACKING “THE NORDIC MODEL”

FORSLAG TIL ET TREDJE STRATEGISK SATSINGSOMRÅDE VED UIO

Utarbeidet av en styringsgruppe ledet av viserektor Knut Fægri. Medlemmer av styringsgruppa er: Trine Syvertsen, dekan HF; Fanny Duckert, dekan SV; Berit Karseth, dekan UV; Trygve Wyller, dekan TF; Alf Petter Høgberg, prodekan JUS. Seniorskonsulent Hanne Katinka Solhaug har vært koordinator for styringsgruppa.

TABLE OF CONTENTS

1. Bakgrunn og sammendrag.....	3
2. «The Nordic Model»: Forutsetninger, paradokser, utfordringer	5
3. Hovedmål	7
3.1. Ny og relevant kunnskap om det nordiske i et internasjonalt perspektiv	7
3.2. Annengenerasjons tverrfaglighet som et middel til å realisere UiO2020	10
3.3. Økt ekstern inntjening gjennom sterkere samarbeid	11
3.4. Styrke samarbeid med samfunnsinteresser og brukere	13
3.5. Styrke tverrfaglig utdanning, relevans og studiekvalitet.....	15
4. Eksisterende kompetanse og interesse for satsingen på UiO	16
5. Arbeidsform, styringsstruktur, aktiviteter	20
6. Finansiering	23

1. BAKGRUNN OG SAMMENDRAG

Initiativet har sin bakgrunn i budsjettseminaret våren 2013, hvor UiOs ledelse oppfordret fakultetene til å komme med forslag til en ny tverrfakultær satsing ved UiO. Satsingen skulle forankres hos ledere og sterke forskningsmiljøer på HUMSAM, og ha deltakere fra aktuelle miljøer på MEDNAT. Med utgangspunkt i UiOs strategi og evalueringen av de eksisterende samarbeidsområdene ble det opprettet en styringsgruppe med alle HUMSAM-dekanene, ledet av viserektor. Satsingen har vært diskutert i dekanmøtet ved flere anledninger, og innspill er kommet fra samtlige fakulteter, samt STK og SUM.

Med utgangspunkt i økende internasjonal interesse for nordiske lands kultur- og samfunnsliv foreslo initiativtakerne høsten 2013 en satsing med arbeidstittel *Unpacking «The Nordic Model»*. Formålet er å rette et kritisk søkelys mot begreper og forestillinger om «den nordiske modellen», analysere historiske forutsetninger og endringsdynamikk, og undersøke ulike nordiske samfunnsområder komparativt og kontrastivt til andre land og regioner.

En kartlegging av relevante forskningsmiljøer foretatt høsten 2013 viser at det er bred ekspertise og interesse for et slikt forskningsinitiativ ved UiO. Alle UiOs fakulteter har meldt inn relevante kompetansmiljøer, og seniorforskere ved UiO har utarbeidet mer enn 80 idéskisser med forslag om tverrfakultært samarbeid. Satsingen hviler på et bredt kunnskapsgrunnlag, og skal gjennom ulike incentivordninger bidra til at det utvikles nye tverrfakultære spissmiljøer.

Gjennom å koble sammen sterke miljøer med ulik kompetanse vil den foreslåtte satsingen gi ny viten om Norge og Norden i en internasjonal kontekst og kritiske perspektiver på de nordiske samfunnssystemenes bærekraft og utviklingsmuligheter. UiO har med denne satsingen gode forutsetninger for å etablere seg som det fremste forskningsmiljøet internasjonalt på Norden og nordiske særtrekk.

Hovedmål for satsingen

- 1. Ny viten om det nordiske i en internasjonal kontekst.** Satsingen skal utvikle fremragende forskningsmiljøer i en tverrfakultær innramming, hvor alternative tolkninger og forklaringer om «den nordiske modellen» legges til grunn. Begrepet om «den nordiske modellen» er ikke entydig, og innenfor enkelte felt snakkes det eksplisitt om flere nordiske modeller. Å utforske dypereleggende strukturer på tvers av samfunns- og kulturområder kan frambringe ny kunnskap om nordiske modellers bærekraft, dilemmaer og utfordringer. Satsingen skal også ha en kritisk tilnærming til både de positive og negative sidene ved de «nordiske «mytologiene» der forestillinger om de nasjonale og nordiske særtrekkene utfordres. Et viktig mål er å sette kunnskapen om Norge og Norden inn i en større sammenheng og et større perspektiv, derfor skal satsingen være internasjonalt orientert.
- 2. Bruke annengenerasjons tverrfaglighet som et middel til å realisere UiO2020.** Et av målene med satsingen er å skape dynamikk og nye samarbeidsrelasjoner for å kunne utnytte det

tverrfaglige og tverrfakultære potensialet ved UiO bedre. Dette forutsetter nettverksbygging i en tidlig fase, utbygging av et internt mobilitetsprogram og etablering av møtearenaer. Basert på erfaringer fra, og evalueringer av tidligere tverrfakultære satsinger legges det opp til at denne satsingen skal ha en klarere ledelsesforankring for å sikre gjennomføring og kontinuitet.

3. **Økt gjennomslag for ekstern finansiering.** Satsingen skal styrke kunnskapen om de samfunnsmessige utfordringene som skisseres i Horizon2020 og annen programforskning. HUMSAM-fagene, og kanskje særlig humaniora, inviteres til å vise sin relevans innenfor forskningsprogrammer som definerer utfordringer annerledes enn det som er vanlig innen disse fagene. En gjennomgående tverrfaglig prosjektworkshop vil kunne bidra til å hindre oversøking og bidra til at prosjektene kan få bedre gjennomslag i søknadsprosessen. Målet er å legge grunnlaget for en mer robust søkekultur.
4. **Styrke samarbeid med eksterne samfunnsinteresser og brukere.** Nye samarbeidsarenaer skal være med på å fremme kulturell og samfunnsmessig innovasjon. Det tas sikte på å utvikle et langsiktig samarbeid med utvalgte samfunnsinstitusjoner for å nå dette målet. Satsingen skal bygge opp beredskap og kompetanse innen internasjonal og digital formidling, samt bruke virkemidler som «framtidverksted» for å skape engasjement og dialog.
5. **Styrke tverrfaglig utdanning, relevans og studiekvalitet.** Satsingen har som mål å styrke det strategiske utdannings samarbeidet. Dette kan gjøres på flere måter; gjennom å utvikle emnetråder og masterspesialiseringer, ved å øke studentmobiliteten mellom de nordiske landene og ved å styrke det tverrfakultære samarbeidet på alle de tre studienivåene. Det nordiske samarbeidet om forskerutdanning kan styrkes ved å utvikle nordiske forskerskoler.

Virkemidler

Det legges opp til at satsingen skal finansieres gjennom en kombinasjon av midler fra UiO sentralt, egenandeler og ekstern inntjening. Endelig organisering skal involvere og forplikte enhetene.

Blant virkemidlene er etableringen av et internt mobilitetsprogram, tverrgående søkerworkshops for å diskutere og samordne søknader om eksterne midler, samt regelmessige møteplasser og arenaer for idéutveksling på tvers av UiO. Gjennom en strategisk bruk av incentivmidler planlegges det tverrgående workshops årlig slik at nye samarbeidskonstellasjoner kan utvikles. Årlig skal det lyses ut midler til idéutvikling i form av seminarer/workshops. Med utgangspunkt i disse skal det konkurreres om midler til å forme solide, tverrgående forskergrupper med høy sannsynlighet for gjennomslag i forhold til ekstern finansiering. I budsjettforslaget legges det opp til en innfasing av 2-3 slike forskergrupper hvert år.

Unpacking «The Nordic Model» er en forskningssatsing som også omfatter undervisning, formidling både nasjonalt og internasjonalt, og samarbeid med interne og eksterne aktører. Arbeidsformen skal være byråkratisk og organiseres slik at det er kort vei fra forskeraktivitet til beslutningsaktivitet. Initiativer fra forskere (bottom-up) kombineres med koordinering fra ledere (top-down), for å sikre at både gjennomføring og kontinuitet blir ivarettatt.

2. «THE NORDIC MODEL»: FORUTSETNINGER, PARADOKSER, UTFORDRINGER

For mange representerer «den nordiske modellen» en suksessformel hvor man lykkes med å kombinere økonomisk vekst, sosial velferd, høyt kompetansenivå og personlig tilfredsstillelse. «Den nordiske modellen» trekkes ofte inn i diskusjoner om hvordan skape og opprettholde det gode samfunn. Løsninger som forstås som «nordiske», vurderes som eksempler til etterfølgelse.¹

Mye av denne interessen kommer fra politiske og kulturelle beslutningstakere, internasjonale organisasjoner og nettverk, næringsliv- og arbeidslivsorganisasjoner, tenketanker, opinionsledere og kommentatorer i samfunnsdebatten. Internasjonale delegasjoner oppsøker nordiske land for å lære om fenomener så ulike som likestillingspolitikk, barnehager, universelle helseordninger, språkpolitikk, fengselsvesen og friluftsliv. Interessen reflekteres også i internasjonale forskningsmiljøer og studietilbud som fokuserer på det nordiske.

Selv om «den nordiske modellen» har klare empiriske referanser, kan det være en tendens til at positive kjennetegn grupperes sammen på en litt tilfeldig måte. Gjennom den foreslåtte satsingen vil det bli rettet et kritisk søkelys på «den nordiske modellens» faktiske og normative forutsetninger og virkelighetstilknytning.

Selv om «den nordiske modellen» framstilles som en formel på suksess, er de faktiske samfunnene modellen er rigget over, preget av spenninger og paradokser. Ved at disse forholdene bare i begrenset grad er reflektert i måten «det nordiske» begrepsfestes på, mangler eksisterende beskrivelser et vesentlig analytisk og normativt potensiale for endring. Satsingen har som ambisjon å belyse og problematisere «den nordiske modellen» og dennes forutsetninger på godt og vondt. Dette vil ikke bare gi ny og dypere innsikt sett fra et vitenskapelig perspektiv, men vil også ha stor samfunnsmessig betydning. En ambisjon med satsingen er å bidra inn i en dialog om strategiske og politiske valg, samfunnsmessige og kulturelle utviklingsmuligheter og gode løsninger for framtida.

En rekke av de kjennetegnene ved «det nordiske» som vekker interesse internasjonalt, har også paradokser og spenninger knyttet til seg. Noen slike kjennetegn og paradokser er:

- Forestillingen om at de nordiske befolkningene er blant de lykkeligste i verden. De nordiske landene skårer høyt på undersøkelser som måler likhet, lykke, velferd, likestilling og tillit. Samtidig er forbruket av antidepressiva høyt og depresjon er en viktig årsak til sykemelding.
- De nordiske landene framstiller gjerne seg selv som «fredsnasjoner» og bidrar gjerne som fredsmeklere i andre deler av verden. Samtidig er våpeneksporten og deltakelsen i militære prosjekter og konflikter betydelig.

¹ I prosessen mot å bygge et uavhengig Skottland bruker for eksempel det skotske nasjonalistpartiet Norge som modell, det gjør også den amerikanske tankesmien The Evolution Institute <http://evolution-institute.org/norway-project>. I februar 2013 utropte *The Economist* Norden som «The Next Supermodel». Oppslaget avfødte mer enn 1000 kommentarer og bred debatt i massemedier og sosiale medier. <http://www.economist.com/news/leaders/21571136-politicians-both-right-and-left-could-learn-nordic-countries-next-supermodel>. Et oppslag om Norden som en negativ utopi et år seinere fikk mer enn 3000 kommentarer: «Dark Lands: the grim truth behind the 'Scandinavian Miracle'». <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/27/scandinavian-miracle-brutal-truth-denmark-norway-sweden>

- De nordiske landene beskrives gjerne som sterke og ekspansive velferdsstater, samtidig preges landene av en sterk verdsetting av individuell autonomi.
- Innenfor helsevesenet har den teknologiske utviklingen ført til at pasientenes posisjon og forståelse av sykdom, behandling og rettigheter har blitt styrket, samtidig fører denne kunnskapsutviklingen til endringer i tillitsforholdet mellom pasientene og velferdsstatens yrkesutøvere.
- Forestillingen om den myndige borger står sentralt, og selvstendighet framholdes som en viktig verdi i barneoppdragelse og skole. Samtidig blir staten kritisert for å være paternalistisk og detaljregulerende.
- I Norden er det mild straffeutmåling og human fangebehandling, men samtidig lav kriminalitet. I etterkant av terroraksjonen 22.7.11. har det vært debattert om nordiske borgere er naive og uforberedt på utfordringer knyttet til globalisering, demografiske forandringer og et utvidet arbeidsmarked.
- Norden hevdes ofte å ha en form for «sivilisert kapitalisme» med et næringsliv preget av lav maktdistanse og vektlegging av et bredere samfunnsansvar. Samtidig medfører det høye skatte- og avgiftsnivået et omfattende svart marked.
- Det er en utbredt forestilling at det i Norden hersker teknologivennlighet og vilje til å ta i bruk nye teknologiske løsninger. Samtidig er det paradokser og spenninger knyttet til digitale ulikheter og måten ny teknologi brukes på.
- Det snakkes ofte om distinkte nordiske stiler og tradisjoner innen design, mat, kunst og populærkultur. Norden har en ekspansiv kulturpolitikk, samtidig som statlige støtteordninger kritiseres for å bidra til strømlinjeforming og ensretting.
- De nordiske samfunnene er åpne og preget av globalisering og internasjonale strømninger. Samtidig har nasjonsbyggingsoppgaven ofte blitt smalt definert; kulturinstitusjoner, historieskriving og lærebøker har underspilt nordiske og europeiske fellestrekk. Det er spenninger knyttet til hva som tolereres, sensureres, ignoreres og assimileres i nordiske samfunn.
- Nordiske utdanningssystemer legger stor vekt på dannelse og demokratisk medborgerskap. Samtidig utfordres disse idealene av en sterkere prestasjonskultur.
- Norden rangeres høyt som særlig «kvinnevennlige» samfunn og familiepolitikken vektlegger både familieverdier og arbeid. Samtidig er det tendenser til en ny romantisering av mammarollen og framveksten av en mer kjønnpolarisert hverdagesestetikk blant barn og unge.
- De nordiske land markedsfører seg selv som pådrivere i jakten på en bærekraftig tilværelse med uberørt natur, rent vann og luft, naturlige råvarer og en ansvarlig ressursforvaltning. Samtidig er energiforbruket særlig høyt i disse landene.
- I Norden er det en felles protestantisk tradisjon med statskirke og enhetlig kultur, men innflytelsen fra islam og andre religioner er klart økende. Samtidig er det store ulikheter mellom landene i hvordan overgangen fra det monoreligiøse til det flerreligiøse håndteres.

Unpacking «The Nordic Model» tar utgangspunkt i konstruksjonene og forestillingene om det nordiske, samt paradoksene og spenningene som ofte overses. Med utgangspunkt i tverrfaglige problemstillinger og et tverrfaglig kunnskapsgrunnlag skal særlig fire dimensjoner utforskes:

Det kontrastive og komparative: Det er gjennom sammenliknende studier, og i kontrasten med andre land og regioner, at de nordiske landene framtrer som distinkte. Den foreslåtte satsingen vil være internasjonalt orientert og forutsetter tett samarbeid med andre nordiske og internasjonale forskningsmiljøer. Kontraster mellom de nordiske landene, mellom Norden og andre land/regioner, og mellom institusjoner, praksiser og kulturuttrykk internt i landene vil stå sentralt.

Modeller, stiler, tradisjoner: Begrepet om «den nordiske modellen» er ikke entydig og innenfor noen felt snakkes det eksplisitt om flere «nordiske modeller». Selve modellbegrepet er det også grunn til å utforske. Noen fagtradisjoner bruker modellbegrepet, mens andre bruker begreper som nordiske skoleretninger, tradisjoner eller stiler. Satsingen vil utforske hvordan det nordiske blir konstituert, debattert, brukt og kritisert innenfor ulike samfunns-, kultur- og estetikkområder.

Historie og forutsetninger: En kritisk utforskning av det nordiske krever et historisk perspektiv. De nordiske landene formes som nasjonalstater på ulike tidspunkt og med ulike forutsetninger. Det finnes sterke lokale variasjoner og etnisitet, språk, kultur og politisk tilhørighet. Samtidig er hovedtradisjonene - språklig (med selvsagt unntak for Finland) sosialt, kulturelt og religiøst påfallende like. Satsingen vil bidra til å utforske historiske fellestrekk, forskjeller og forutsetninger for dagens nordiske samfunn.

Bærekraft og framtidsmuligheter: Politisk, økonomisk og kulturell globalisering, migrasjon, europeisering og standardisering påvirker og utfordrer. Diskusjoner om prioritering av velferdsgoder, konkurranseutsetting og privatisering preger alle sektorer. Viktige diskusjoner pågår om velferdsstaten overbelastes, undergraves, forbedres eller forsterkes. Studier av de nordiske landenes utvikling og framtidsmuligheter handler ikke bare om å identifisere problemer og utfordringer, men også å studere mangler, løsninger, tilpasninger og læring – på tvers av land, regioner og sektorer.

3. HOVEDMÅL

Satsingens formål er å rette et kritisk søkelys mot begreper og forestillinger om «den nordiske modellen», analysere historiske forutsetninger og endringsdynamikk, og undersøke nordiske samfunnsområder komparativt og kontrastivt til andre land og regioner. Dette gjøres ved å utnytte ulike fagmiljøers spisskompetanse, innsikter og internasjonale forskernettverk til å utvikle nye forskningstemaer og problemstillinger av tverrfaglig karakter.

Ambisjonen er å utvikle flere fremragende forskermiljøer, realisere UiOs strategi om tverrfaglig samarbeid, øke gjennomslag for ekstern finansiering, utvikle nye arenaer for brukerkontakt og dialog, og styrke tverrfakultær og internasjonal utdanning.

Satsingen har fem hovedmål:

3.1. NY OG RELEVANT KUNNSKAP OM DET NORDISKE I ET INTERNASJONALT PERSPEKTIV

Ved å etablere nye former for samarbeid skal satsingen gi genuint nye innsikter innen en rekke felt. De forskningsmessige målene med *Unpacking «The Nordic Model»* er:

Utvikle fremragende forskningsmiljøer i en tverrfakultær innramming

Satsingens mål er å bidra til forskning som er kjennetegnet ved originalitet, soliditet og faglig relevans. Den skal bidra til forskningsmessig robusthet og nyansering. Den vil belyse historiske og kulturelle forutsetninger for nordiske kultur- og velferdssamfunn, og identifisere byggesteiner og historiske paradokser.

Satsingen skal også bidra til en kritisk vurdering av forestillingen om de(n) nordisk(e) modell(ene), både begrephistorisk og når det gjelder gjennomslag for «den nordiske modellen» internasjonalt. Den skal kritisk utforske de nordiske mytologiene – både de positive og de negative.

Et viktig spørsmål kan være om den politiske interessen for det nordiske, og iveren etter å markedsføre Norden som en global merkevare, skaper et idealbilde der positive trekk grupperes sammen på tilfeldig grunnlag, mens interessante dilemmaer og paradokser går tapt. Slike dilemmaer og paradokser er svært relevante for debatten om Norden som modell-land og vil «pakkes ut» i en tverrfaglig orientert satsing. Satsingen vil ikke ta for gitt, men undersøke kritisk hvordan "det nordiske" etableres (og eventuelt utfordres og nedbrytes) gjennom ulike former for vitenskapelige, tekniske, politiske og kulturelle perspektiver og praksiser. Slik forskning kan være viktig for å forstå og eventuelt videreføre elementer fra «den nordiske modellen» når forutsetningene endres.

Forskning handler like mye om å få fram alternative tolkninger og forklaringer som å syntetisere og binde sammen. Et mål med denne satsingen er å bringe fram alternative forklaringsmodeller på samme arena. Ulike tverrgående forskerteam vil bli invitert til å spisse problemstillingene på sin måte, gjerne med en eksplisitt spenning i tilnærmingene. Satsingen skal bidra til å tydeliggjøre forskjeller og styrke akademisk debatt.

Satsingen innebærer at ulike forskningstradisjoner møtes. Dette betyr samarbeid mellom forskere med høy kompetanse innenfor ulike vitenskapsteoretiske og metodiske tilnærminger og ulike forskningsdesign og publiseringssjanger. Selv om møter mellom ulike forskningstradisjoner er vitenskapelig utfordrende, er det avgjørende for å ivareta og høyne forskningsmessig kvalitet. Gjennom denne satsingen vil UiO bidra til styrking av vitenskapssamfunnets refleksivitet med hensyn til egen kunnskapsutvikling.

Utvikle teorier, forklaringer og fortolkninger om det nordiske som kategori

Innenfor en rekke samfunnsområder opereres det med forestillinger om Norden som et spesielt case. Mange av disse forestillingene peker på paradokser der nordiske erfaringer bidrar til å stille spørsmål ved etablerte sammenhenger. Dette innebærer delvis en vektlegging av empiriske trekk som skiller Norden fra andre land, men også teoretiske elementer der resultatene fra Norden direkte utfordrer generelle teorier innenfor ulike fagfelt.

Mye av denne forskningen er tentativ og krever en systematisk utforskning gjennom flerfaglige analyser hvor ulike metodiske og vitenskapsteoretiske tilnærminger benyttes. Ved å ta utgangspunkt i hvordan «det nordiske» kommer til uttrykk og utfordres innenfor ulike disipliner, vil satsingen gi ny viten om sentrale institusjoner og samfunnsområder innen politikk, økonomi, helse, kultur, religion, utdanning og forskning. Satsingen vil også belyse hvordan «det nordiske» etableres gjennom ulike

former for vitenskapelige, tekniske, politiske og kulturelle praksiser og analysere hvilken rolle kulturelle og politiske eliter og bevegelser spiller som normgivere i nordiske samfunn.

Utforske dypereliggende strukturer på tvers av samfunns- og kulturområder

Det tverrfakultære elementet i denne satsingen er spesielt egnet for å få fram et bredt tilfang av tverrgående forklaringer og fortolkninger. Det er alltid en tendens til at forskere leter etter forklaringer i det samfunnsområdet de selv studerer, mens fruktbare forklaringer og fortolkninger kan ligge i andre felt eller dypereliggende strukturer på tvers av sektorer.

For eksempel preges de nordiske samfunnene av høy tillit og etablerte samarbeidsrelasjoner på alle felt og ikke bare innen helsevesen, politikk, utdanning etc. Dette kan ha sammenheng med felles bakenforliggende forklaringer slik som historiske forhold, protestantisme, klasseforhold, høy integrasjon og språkfelleskap. Om tilliten endres eller undergraves, vil dette også ha konsekvenser for en rekke samfunnsområder. I jakten på dypereliggende og tverrgående strukturer, verdier og fortolkninger er det en styrke ved satsingen at den også sterkt trekker inn humanistiske vinklinger og kombinerer dem med andre typer av samfunnsvitenskapelige, helsefaglig og naturvitenskapelige vinklinger enn de som tradisjonelt er inne i studier av «den nordiske modellen». For eksempel er vitenskap, kunst og kultur i liten grad utforsket fra et velferdsstatsperspektiv og kan gi enestående og ny innsikt – komparativt, innad og utad.

Utfordre forestillinger om nasjonale særtrekk

En sterk internasjonalisering av forskningen krever også at kunnskapen internasjonaliseres. Et viktig mål er å sette kunnskapen vi har om Norge og Norden inn i en større sammenheng og et større perspektiv. Innenfor mange forskningsdisipliner har det vært gjort et stort arbeid for å kartlegge og analysere nasjonale systemer og historiske forutsetninger. Satsingen har som mål å ta denne forskningen et skritt videre, plassere den i en videre kontekst og dermed også utfordre forestillinger om nasjonale særtrekk.

Den europeiske konteksten er viktig og har historisk blitt underspilt i norsk kultur- og samfunnsforskning. Det er mye å hente i å tydeliggjøre Norden som en region i Europa og å diskutere hvordan nordiske samfunnssystemer, rettsvesen, politikk og kultur preges av europeisering.

Satsingen vil bringe fram kunnskap om likheter og forskjeller mellom de nordiske landene og andre samfunn, både vestlige og ikke-vestlige. Det vil bli lagt vekt på å undersøke interaksjonen mellom Norden og resten av verden, inkludert problemstillinger som gjelder kultur møter og -konflikter. Det vil også bli lagt vekt på å undersøke bildet av Norden internasjonalt, og hvordan dette kommer til uttrykk på ulike arenaer, på politiske arenaer og i diplomatiet, så vel som i litteratur, kunst og populærkultur.

Det gjennomføres i dag en rekke internasjonale sammenlikninger innenfor ulike områder (arbeidsliv, utdanning, helse etc.). De nordiske landene har et særlig godt tilfang av databaser som kan nyttiggjøres for komparasjon av de nordiske landene og mellom Norden og andre regioner. Disse kan utnyttes langt bedre enn i dag. En flerfaglig tilnærming til slike analyser synes særlig fruktbart.

3.2. ANNENGENERASJONS TVERRFAGLIGHET SOM ET MIDDEL TIL Å REALISERE UIO2020

UiOs strategi setter tverrfaglighet i sentrum, og identifiserer økt tverrfakultært samarbeid som et sentralt suksesskriterium for å nå målene i UiO2020. *Unpacking «The Nordic Model»* vil skape dynamikk og nye samarbeidsrelasjoner på tvers av UiO.

Tverrfakultært samarbeid som strategi

I 2008 ble det i forbindelse med den faglige prioriteringsprosessen tatt initiativ til en rekke tverrfakultære samarbeidsområder som skal fases ut i løpet av 2015. UiO fortsetter satsing på tverrfakultært samarbeid gjennom å opprette større og mer strategiske samarbeidsområder, i første omgang innenfor livsvitenskap og energi.

Nordic-satsingen vil supplere disse og skape bedre balanse i samarbeidsområdene. Gjennom nye arbeidsformer og tiltak for økt mobilitet og idéutvikling på tvers er det også et mål å bidra til læring og dynamikk på tvers av satsingsområder. Det skal vurderes å knytte følgeforskning til satsingen for at erfaringene skal kunne brukes i framtidig strategi- og organisasjonsutvikling (jf. UiO2020 som vektlegger UiO som en lærende organisasjon).

Den første generasjonen med tverrfakultære samarbeidsområder ble i 2012 evaluert av et bredt sammensatt internasjonalt panel. Evalueringen peker på at det er mange hindringer mot tverrfaglig samarbeid på UiO og at slike satsinger ofte er «slow and cumbersome» i utviklingsfasen. De fastslår likevel viktigheten av at UiO for å nå sine strategiske mål, tar denne type initiativer og legger til rette for dette i incentivstrukturen.

Dette er konsistent med rådene og synspunktene som er kommet fra UiOs Strategic Advisory Board. Rådet kommer med sine endelige anbefalinger i juni 2014, men har i sine foreløpige diskusjoner med UiOs ledelse på flere nivå lagt vekt på viktighetene av å bygge arenaer og forskningsområder på tvers.

Følge opp evalueringer av tidligere satsinger

Evalueringene av de første tverrfakultære samarbeidsområdene peker på gode erfaringer. Det er etablert nye nettverk, særlig for yngre ansatte og nyansatte, inkludert internasjonalt ansatte uten sterke forskernettverk ved UiO. Områdene har styrket tverrfaglig samarbeid innen HUMSAM og på tvers av HUMSAM og MEDNAT.

Det er imidlertid en rekke utfordringer som påpekes. Dette knyttes til så vel disiplinære barrierer mot samarbeid som strukturelle og praktiske hindringer. Videre understrekes manglende forankring i ledelse og styringslinjer. Panelet som evaluerte UiOs første tverrfakultære satsinger argumenterer for en tettere kopling til fakulteter og enheters regulære virksomhet – understreker sterkt dekanenes ansvar – og foreslår en styrking av top-down elementet i tverrfakultære satsinger.

Panelet ser UiOs linjeorganisasjon som «rather rigid» og panelet trekker fram sitater fra ansatte som beskriver tverrfaglig samarbeid som «an extra burden that does not initially pay off.»

Evalueringspanelet er kritisk til måten de første satsingene har vært finansiert på, og foreslår en finansieringsmodell der alle tre nivåer forpliktes til å bidra. Panelet påpeker også at formål og

resultater ikke har vært tydelig spesifisert for de tverrfakultære områdene. Den foreslåtte satsingen vil ta lærdom av de erfaringene som er gjort så langt, både når det gjelder styrings- og ledelsesnivå og finansieringsmodell.

Tenke nytt om organisering og incentivstruktur

For at satsingen skal virke som en mekanisme for å skape dynamikk i organisasjonen, kreves det nytenking om prosesser, incentiver og krav. Incentivstrukturen må både legge til rette for bred involvering og etablering av nye samarbeidsrelasjoner på tvers av organisasjonen, og utvikling av tverrfakultære spissmiljøer med høye ambisjoner og muligheter for gjennomslag.

Satsingen vil ut fra dette foreslå en totrinnsmodell for incentivmidler, der ikke alle midler fordeles med en gang, men der tverrgående workshops hvert år skal gi mulighet for nye samarbeidskonstellasjoner. Hensikten er å oppnå maksimal merverdi gjennom strategisk bruk av incentivmidler i ulike faser.

Organisatorisk skal satsingen bidra til å identifisere og overkomme hindringer mot tverrfaglig samarbeid, styrke nettverk på tvers og bidra til langsiktig endring. Blant virkemidlene er etableringen av et internt mobilitetsprogram, en tverrgående søkerworkshop for å diskutere og samordne søknader om eksterne midler, og regelmessige møteplasser og arenaer for idéutveksling på tvers av UiO. Organisasjonsmodellen skal tydeliggjøre ansvar gjennom å involvere linjeledere og enhetsledere aktivt og ta i bruk en finansieringsmodell der alle tre nivåer er med.

3.3. ØKT EKSTERN INNTJENING GJENNOM STERKERE SAMARBEID

Nye krav til universitetene krever en kritisk gjennomgang av tradisjonelle arbeidsformer. Nye forskergenerasjoner, myndigheter og finansieringskilder krever alle at det legges til rette for høyere grad av samarbeid. En betingelse for å få gjennomslag hos prestisjetunge finansieringskilder er sterke søknader basert på veletablerte og langsiktige samarbeidsrelasjoner internt og eksternt.

En mer robust søkekultur

Forskningen innen humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag består i stor utstrekning av små prosjekter, med individbaserte internasjonale nettverk. Dette er en velegnet struktur for mange typer grunnforskning. Vektlegging av programforskning i NFR og EU krever imidlertid andre organisasjonsformer basert på tverrfaglige og flerdisiplinære tilnærminger. HUMSAM-fagene, og kanskje spesielt humaniora, inviteres til å vise sin relevans innenfor programmer som definerer problemstillinger svært forskjellig fra grunnforskningen. Kravet til høy kvalitet kombineres med eksplisitte krav om at forskningen skal belyse «store samfunnsutfordringer».

Gjennom denne satsingen vil UiO ikke bare styrke HUMSAM-området gjennomslag i NFRs programforskning og EUs Horizon 2020, men også gjennomslag for ekstern finansiering av forskning på tvers av HUMSAM/MEDNAT. Et viktig mål med satsingen er å utvikle en mer robust søkekultur gjennom tynge konsortier, sterke tema, med tydelige mekanismer for kvalitetssikring. Satsingen vil

legge stor vekt på en gjennomgående prosjektworkshop, der prosjektidéer diskuteres og kvalitetssikres, der idéer kobles sammen, og der søkere får gode tilbakemeldinger.

Vel så viktig som NFR og EUs programbaserte utlysninger, er utlysninger om frie prosjektmidler fra NFR. Gjennom satsingen er det også en ambisjon om utkrystallisering av forskningstemaer og forskningsmiljøer som har potensiale for å nå opp i NFRs framtidige utlysninger om senter for fremragende forskning (SFF).

Styrke nye forskergenerasjoners mulighet til gjennomslag

UiO er midt inne i et generasjonsskifte og har en høy ansettelsestakt de kommende årene. Parallelt med at det stilles nye krav til universitetene utenfra, etterspør nye forskergenerasjoner tettere samarbeid og bistand til karrierebygging. Innenfor en HUMSAM-kultur med små miljøer og prosjekter vil ikke nyansatte i tilstrekkelig grad ha mulighet til å bygge den type nettverk som er nødvendig i en skjerpet internasjonal konkurranse om forskningsmidler. Satsingen vil nyte godt av tverrgående nettverk som allerede er bygget opp gjennom første generasjons tverrfaglighet og forskningslederprogrammet. Post doc og stipendiater som er med i satsingen, skal kunne trekke på et godt tverrfaglig miljø.

Sterk internasjonal rekruttering bringer en rekke fremragende forskere til UiO, både i faste stillinger og som gjester, professor II mv. Satsingen skal bringe internasjonale fremragende forskere inn i sterkere nettverk på tvers av UiO, og gjøre det mulig å bedre utnytte deres kompetanse på tvers av organisasjonen.

Styrke UiOs posisjon i internasjonalt samarbeid

For å nå satsingens mål om økt gjennomslag for ekstern inntjening kreves sterkere og mer langsiktige samarbeidsrelasjoner internasjonalt. Satsingen krever komparativ kompetanse der det nordiske kontrasteres med andre regioner, og sterk teoretisk og empirisk kompetanse innen feltene som studeres. Delvis er det snakk om å utnytte eksisterende samarbeidsrelasjoner bedre, men nettverksbygging og etablering av nye samarbeidsrelasjoner vil også være en prioritert oppgave. Midler til nettverksbygging, professor II stillinger og gjesteforskere er nødvendig for å nå målene.

Forskere og forskergrupper som har engasjert seg i arbeidet med å realisere *Unpacking «The Nordic Model»* har sterke internasjonale nettverk. Gjennom å samle kreftene og lage en profilert satsing skal UiOs forskningsmiljøer bli enda mer attraktive som partnere for internasjonale miljøer. Et eksplisitt regionalt og tverrfakultært fokus vil gjøre norsk forskning mer relevant som samarbeidspartner internasjonalt.

Internasjonale nordistikkmiljøer som døråpnere

Satsingen krever samarbeid med nordiske og internasjonale nordistikkmiljøer. I Norden finnes det for eksempel flere Nordic Centre of Excellence med relevante tema. Initiativtakerne har diskutert forslaget med ledere og forskere ved en rekke nordiske universiteter og møtt stor interesse både for forsknings- og utdanningssamarbeid.

Unpacking «The Nordic Model» er også et redskap for å styrke samarbeidet med internasjonale skandinavistikk-institutter ved sterke og veletablerte universiteter. Dette er miljøer som har en nordisk forskningsprofil (istedenfor å fokusere på enkeltland) og som etterspør et tettere samarbeid med nordiske institusjoner. I en særstilling står miljøer som Scandinavian Department ved University of California Berkeley (UCB), der en søknad om Peder Sæther midler knyttet til satsingen allerede er innlevert. Humboldt Universität zu Berlin, et av de fremste universitetene i Tyskland, har også et sterkt institutt for Nord-Europa-studier der forslaget skal presenteres i april 2014.²

Forskningsmiljøer i andre deler av verden har også vist interesse for forslaget. Internasjonale seminar knyttet til tematikken er planlagt ved Senteret for fransk-norsk samarbeid i Paris og det Norske Instituttet i Roma. Nordic Centre ved Fudan University i Kina er en svært relevant samarbeidspartner. Ved Jawaharlal Nehru University (JNU) i Dehli planlegges oppstart av et Nordic-program med tematikker som er svært relevant for satsingen.

3.4. STYRKE SAMARBEID MED SAMFUNNSINTERESSER OG BRUKERE

Unpacking «The Nordic Model» skal styrke samarbeidet mellom forskere og brukere, bidra til kulturell og samfunnsmessig innovasjon, og styrke internasjonal og digital formidling. Tradisjonelle kanaler som bokserier, tidsskrifts- og mediepublisering skal suppleres med kanaler som skaper engasjement og dialog.

Nye samarbeidsarenaer for å fremme kulturell og samfunnsmessig innovasjon

En rekke forskningsmeldinger har oppfordret forsker- og brukermiljøer til i felleskap å drive fram problemorientert, handlingsrettet og mulighetsorientert forskning. Slike prosjekter er fortsatt sjeldne innen HUMSAM, samtidig som humanistiske og samfunnsvitenskapelige bidrag etterlyses av brukere og samfunnsinstitusjoner.

Unpacking «The Nordic Model» har som mål å belyse samfunns- og kulturutfordringer mer overordnet og koordinert enn det som er mulig innen enkeltprosjekter og oppdragsforskning. Satsingen vil søke å etablere et mer langsiktig samarbeid med utvalgte samfunnsinstitusjoner og gjennomføre brukerkonferanser. Aktuelle samarbeidspartnere kan være statlige og kommunale virksomheter, departementer som UD og KD, bedrifter, kulturinstitusjoner og museer, nordiske stiftelser, råd og utvalg, NAV med sin analyseavdeling og Innovasjon Norge.

HUMSAM-forskningen er ikke rettet mot å frambringe produkter, men orientert mot forklaring, fortolkning, erkjennelse og refleksjon. Veien fra grunnforskning til anvendbar forskning må nødvendigvis gå i flere trinn, der et første trinn ofte vil være å fastslå og formidle kunnskapsstatus innen et felt og problematisere forutsetningene for etablerte sannheter. Ulike metoder og verktøy vil

² Relevante miljøer finnes også ved University of Wisconsin-Madison, University of California Los Angeles, University of Washington, University of Minnesota, University of Oregon og St. Olaf College i Minnesota, University of Edinburgh og University College London.

deretter brukes for å drøfte handlingsalternativer, valg og løsninger både i offentlig og privat sektor. Et virkemiddel er Næringslivs-PhD og den nye ordningen med offentlig-sektor PhD, ordninger som i liten grad er prøvd ut innen HUMSAM-fagene.

Utvidet internasjonal formidlingsberedskap

For å møte internasjonal interesse for det nordiske vil internasjonale målgrupper bli prioritert. Formidlingstiltak vil bli rettet mot internasjonale beslutningstakere, ekspertgrupper, interesseorganisasjoner, utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer. Dette krever oppbygging av kompetanse og beredskap, og en kombinasjon av tradisjonelle former som foredrag og konferanser med nyere virkemidler som for eksempel Moocs og podcasts.

En samarbeidspartner for internasjonal formidling kan være Norges forskningsråd. Forskningsrådet har uttrykt interesse for å bidra med sitt nettverk, blant annet til internasjonale medier, spesielt til den globalt orienterte forskningsnyhetstjenesten AlphaGalileo.

Styrket digital formidling

Både tverrfaglig dialog, brukerkontakt og formidling krever gode digitale verktøy. Satsingen må ha et godt nettsted som kombinerer kvalitetssikret kunnskap med arenaer for mer flyktig kommunikasjon og dialog. For å styrke formidlingen internasjonalt vil det bli vurdert å lage engelske versjoner av digitale tjenester som for eksempel Norgeshistorie på nett, eventuelt en internasjonal versjon med bidrag fra flere fagområder. Både nasjonalt og internasjonalt bør det utvikles digitale formidlingstjenester rettet mot skolen.

Aktiviteter og tradisjonell formidling kan støttes av sosiale medier, og enkeltpersoner og brukere kan bidra til prosjektene gjennom interaktive løsninger, nettsamfunn, spill, konkurranser og blogger.

Bruk av «framtidverksted» for å skape engasjement og dialog

Unpacking «The Nordic Model» vil tematisere spenninger, paradokser og dilemmaer i nordiske samfunn. Satsingen vil fremme debatt innen felt som ytringsfrihet, migrasjon, likestilling, universelle velferdsordninger, forbruk og bærekraftig livsstil. Det er generelt etterspørsel etter kompetente personer som kan bidra til kritisk tenking om langsiktig samfunnsutvikling, formulere alternativer og skape debatt om konsekvenser av politiske valg. Akademisk kompetanse kan utvikles for å bedre bidra til slike diskusjoner.

Satsingen vil eksperimentere med ulike former for «framtidverksted». Et eksempel på et slikt verksted er University of Washington Green Futures Lab (GFL) som omsetter innsikter fra tverrvitenskapelig forskning til løsningsforslag som spilles inn i samfunnsdebatten. Et framtidverksted trenger ikke å være et fysisk rom, det kan også være midlertidige deltakerarenaer som gir mulighet for aktivitet rundt prosjektene.

Satsingen vil bruke framtidverksted på tre måter: 1) som en del av et undervisningstilbud der hensikten er å gjøre teoretisk kompetanse mer relevant for studentene og gi opplæring i digitale verktøy for å visualisere og lage framskrivinger, 2) som et middel til å utvikle tverrfaglige problemstillinger blant forskere og eventuelt i dialog med eksterne samarbeidspartnere og brukere,

og 3) som et utadrettet tiltak for å skape engasjement og dialog. Universitetets formidlingstiltak er ofte monologiske, mens framtidsverksted gir flere mulighet til å ytre seg. Gjennom å diskutere problemer og løsningsforslag i åpne arrangementer (kanskje i Universitets Gamle Festsal) kan slike verksteder påvirke samfunnsdebatten, tydeliggjøre alternativer og bidra til politisk og kulturell innovasjon.

3.5. STYRKE TVERRFAGLIG UTDANNING, RELEVANS OG STUDIEKVALITET

UiOs strategi har som mål at forskning, utdanning og innovasjon skal kobles bedre sammen. Den foreslåtte satsingen vil vurdere ulike virkemidler for å styrke tverrfakultær utdanning, inkludert emnetråder, masterspesialiseringer, studentmobilitet og nordiske forskerskoler.

Styrke strategisk utdanningsamarbeid

Panelet som evaluerte UiOs tverrfakultære områder i 2012 anbefaler styrket tverrfakultært samarbeid på alle tre nivå, BA, MA og PhD, og at det bør gjøres et krafttak for å redusere strukturelle hindringer mot utdanningsamarbeid.

Kartleggingen av utdanningstilbud har vist at det er svært gode muligheter for å drive tverrfakultært samarbeid innenfor rammen av *Unpacking «The Nordic Model»*. Ved Det humanistiske fakultet tilbys for eksempel masterprogrammene «Nordic Media» og «Nordiske studier». Førstnevnte er et internasjonalt masterprogram som er tildelt ekstra ressurser og er pekt ut som et «flaggskipprogram» ved fakultet. Ved Senter for tverrfaglig kjønnsforskning tilbys emnene *KFL2060/4060 Gender Equality in the Nordic Countries* som en del av emnetilbudet ved den internasjonale sommerskolen. Statsvitenskap har opptil flere relevante emner, blant annet *STV1300 – Komparativ politikk* og *STV1510 – Nordic Politics*.

Siden det er et bredt tilfang av studietilbud, er det mye å hente på koordinering og samordning på tvers av UiO. Målet er at man gjennom enkle og ubyråkratiske grep også skal få en utdanningsmessig merverdi uten vesentlig økt ressursbruk.

Det er for tidlig å konkretisere hva slags studietilbud som skal knyttes til satsingen, men eksempler på aktuelle tilbud kan være:

Masterspesialiseringer

Det kan utvikles egne masterløp eller lages mastervarianter innen eksisterende spesialiseringer, der valgbare emner tas innenfor en nordisk tematikk. Masterstudenter kan knyttes direkte til prosjekter gjennom forslag til oppgavetema og aktiviteter som inkluderer studenter. Styrket arbeidslivsrelevans kan oppnås ved å formulere oppgavetema i samarbeid med eksterne samarbeidspartnere, eller gjennom Vitenskapsbutikken.

Internasjonale mastertilbud i samarbeid med andre universiteter skal vurderes. En diskusjon om mulige utdanningstilbud knyttet til satsingen er i gang med HF-dekanene i København, Stockholm,

Helsinki og Reykjavik. Nordisk ministerråd planlegger en konferanse om utdannings samarbeid i forhold til *Nordic*- satsingen høsten 2014, der deltakere fra de fem universitetene vil bli invitert.

Emnetråder

En emnetråd gir studentene inspirasjon til å lage en god tematisk sammensetning av sine frie emner, gjerne på tvers av fag- og fakultetsgrenser. Med utgangspunkt i relevante emner kan det lages en eller flere tematiske tråder innenfor satsingen. Emnetråder er mindre kostnadskrevende enn å etablere for eksempel 40-grupper, og kan enkelt gjennomføres ved fakulteter og sentre som tilbyr frie emner i sine studieløp.

Styrke det nordiske samarbeidet om forskerutdanning

Det kan være aktuelt å knytte forskerskoler til større satsinger. Her vil det være nyttig å trekke på erfaringer fra energi- og livsvitenskapssatsingene. For denne satsingen er det også viktig at det forskningssamarbeidet som finnes mellom de ulike nordiske institusjonene utnyttes i å utvikle gode forskerkurs innenfor satsingens tematikk for Nordiske PhD kandidater. Slike forskerkurs vil kunne ha en tverrvitenskapelig karakter. Det nordiske samarbeidet om forskerutdanning kan også styrkes ved en satsing mot nordiske forskerskoler.

Studentmobilitet

Det finnes en rekke muligheter for studentmobilitet i Norden. For eksempel arrangeres sommerkurs i nordisk og lingvistikk gjennom Nordkurs (10 ECTS) som lett lar seg innpasse i et BA-program. I 2014 arrangeres det kurs i Norge, Sverige, Danmark, Finland, Island, samt på Grønland og Færøyene.

Det finnes også muligheter for å ta et lengre studieopphold i et annet nordisk land gjennom Nordplus-programmet, Nordisk ministerråds samarbeidsprogram for utveksling av studenter og lærere innen høyere utdanning. Studenter kan søke om ekstra stipend til en slik utveksling.

Den foreslåtte satsingen vil ha som mål at de nordiske ordningene skal utnyttes bedre. Innenfor fag som i dag preges av lav studentmobilitet – dette gjelder for eksempel flere fag ved HF – kan økt nordisk mobilitet være et skritt på veien. Det er også et mål å få til økt utveksling med universiteter som tilbyr ulike former for *Scandinavian studies*.

4. EKSISTERENDE KOMPETANSE OG INTERESSE FOR SATSINGEN PÅ UIO

Kartleggingen og tilbakemeldingene fra UiOs enheter viser at det er bred kompetanse på, og stor interesse for forskning på Norden og det nordiske. Samtlige av UiOs åtte fakulteter, samt sentrene STK og SUM, har meldt inn relevante kompetansemiljøer. Satsingen har utløst stor interesse blant etablerte forskere og forskningsmiljøer med høy kvalitet, internasjonal orientering og gjennomslag i offentligheten.

Ved utgangen av januar 2014 var representanter fra samtlige fakulteter og sentre invitert til idédugnad. Målet med dugnaden var ikke bare å få frem gode, tverrfaglige forskningsidéer, men også å etablere nye relasjoner på tvers av fag- og fakultetsgrenser ved UiO. Arrangementet var fulltegnet med over 90 deltakere og 70 ulike forskningsskisser ble lagt fram og diskutert. I etterkant av dugnaden vil det følges opp med flere tiltak som kan stimulere til økt samarbeidsaktivitet enhetene i mellom.

Gjennom hele prosessen er det lagt stor vekt på å involvere og diskutere med institutt- fakultets- og senterledere. Initiativtakerne har gjennomført enkeltvis møter med mer enn 30 enhetsledere, kontaktpersoner og forskergrupeledere. En rekke fagmiljøer, stabsmøter og instituttmøter er besøkt. I tillegg har mange norske og nordiske aktører tatt kontakt. Blant interessen og kompetansen som er kartlagt på de forskjellige enhetene, finner vi følgende sterke forskningsmiljøer og prosjekter med relevans for satsingen:

Det humanistiske fakultet har bred kompetanse på nordiske kultur- og samfunnsforhold, historiske forutsetninger for nordiske modeller, etikk- og moralfilosofiske spørsmål samt nordisk kunst og estetikk. Institutt for lingvistiske og nordiske studier (ILN) står i en særstilling med hensyn til kompetanse. Det interdisiplinære forskningsprosjektet ved ILN, *Scandinavian Narratives of Guilt and Privilege in an Age of Globalization* (Scanguilt), var ERC-finalist og fikk tildelt prosjektstøtte fra NFR. Et foreslått forskningsområde skal se på hvilken rolle museene har hatt innenfor nasjonsbygging og kulturell institusjonsutvikling i de nordiske landene de siste 200 årene. Andre forskere ønsker å se på hvordan forskjellige folkebevegelser gjennom ulike historiske perioder har bidratt til at «den nordiske modellen» har blitt sterkt preget av en politikk for utjevning og likhet. Et annet område som søkes utforsket er *velferdsstaten* sett gjennom kulturelle, kunstneriske, litterære og språklige perspektiver. En utforskning av velferdsstaten med vitenskap, kunst, kultur og medier som fokusfelter vil gi en enestående innsikt. Dette leder til en annen interessant diskusjon: mens det innenfor samfunnsvitenskap og økonomi snakkes om begreper som nordiske modeller, snakkes det gjerne om nordiske stiler, tradisjoner og skoler innenfor humaniora. Begrepshistorie står sterkt i Norden, og en undersøkelse av de språklige, begrepsmessige og begrepshistoriske forutsetningene for «den nordiske modellen» er en annen problemstilling som reises. Nøkkelbegreper som ønskes utforsket er lykke, tillit, velferd, toleranse og solidaritet. Et område hvor de nordiske landene skiller seg ut er hvordan og i hvor stor grad barn er integrert i samfunnet. Finnes det noe vi kan kalle en *nordisk* barndom? HF kan også gjennom kompetanse på Europa og verden for øvrig bidra med nye tilnærminger i undersøkelsen av det «nordiske»; ved blant annet å se på de komparative og kontrastive vinklingene på hvordan Norden oppfattes utenfra.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet har bred kompetanse på nordisk politikk og forvaltning, de nordiske landenes forhold til EU og de nordiske velferdsstatenes sosiale, politiske og økonomiske forhold. SV-fakultetet har i tillegg et Senter for fremragende forskning (ESOP), som studerer sammenhenger mellom likhet, sosial organisering og økonomisk utvikling. Blant problemområder forskere ved fakultetet har meldt inn interesse for å undersøke er: nye forutsetninger for samfunnsborgerskap i de skandinaviske velferdsstatene, herunder en studie av grenseflatene mellom *nasjon/nasjonsbygging og velferdsstatlige utfordringer og dilemmaer* i lys av innvandring og etnisk mangfold. «Europeiseringen» av de nordiske landene er et annet aktuelt forskningsområde. Et

sentralt spørsmål er om det – i lys av globaliseringen og Nordens tette innveving i europeiske fellesskap – fortsatt er rimelig å snakke om nordiske samfunnsmodeller som distinkte og annerledes? Andre problemstillinger som vil kreve tverrfaglig tilnærming er spørsmålet om hva som karakteriserer identitet og velferd. Med utgangspunkt i et sosialpsykologisk ståsted blir det foreslått å undersøke hvordan vilkårene for nordiske forestillinger om identitet og trivsel endres under påvirkning av globalisering, individualisering og multikulturalisme. Forskere ved fakultetet ønsker også å se på hva slags rolle byråkratiet og dens infrastruktur har hatt i utviklingen av ulike nordiske modeller. En forskergruppe har fått såkornmidler for å utvikle et forskningsprosjekt i tilknytning til *Centre for the Analysis of Bureaucracy and Society (CABS)*. Fra et samfunnsgeografisk perspektiv blir det påpekt at en analyse av geografisk og sosial ulikhet som følge av næringslivets utvikling og den globale konkurransesituasjonen bør være en viktig komponent i studiet av en mulig nordisk modell. Andre temaer som ønskes belyst, er virkningene av sosial og økonomisk politikk i etterkrigstidens Norden, med et særlig blikk på utviklingen av byplanlegging og boligpolitikk. I likhet med Det humanistiske fakultet kan SV bidra med kompetanse på komparative og kontrastive tilnærminger til forestillinger om «den nordiske modellen».

Det utdanningsvitenskapelige fakultet har utstrakt kompetanse innenfor læring, undervisning og utdanning. Dette omfatter temaer knyttet til utdanningsreformer, lærerutdanning, profesjons- og arbeidslivslæring og utdanningshistorie. Fakultetet har flere forskergrupper som er involvert i forskningsprosjekter som baserer seg på komparasjoner mellom de nordiske landene og komparative analyser hvor Norden sammenlignes med andre regioner. Fakultetet er også involvert i et nylig etablert Nordic Centre of Excellence – JustEd (Justice Through Education in the Nordic Countries). Blant problemområder som særlig er løftet fram når det gjelder denne satsningen, nevnes den nordiske velferdsmodellens rolle for å forstå vilkårene for barn, unge og voksnes deltakelse i utdanning og ulike former for kompetanseutvikling. En særlig interesse er rettet mot hvordan de nordiske landene i sin utdannings- og kompetansepolitikk fortolker, transformer og tilpasser seg globale trender og forventninger. Interessen knytter seg i denne sammenhengen både til makroorienterte studier hvor politikkutforming og styringsformer er sentrale tematikker og mer mikroorienterte studier der aktørers kunnskapspraksiser og anvendelse av ulike verktøy, prosedyrer og organisasjonsrutiner studeres.

Det teologiske fakultet har bred kompetanse innenfor historiske og samtidsorientert forskning på protestantisme, etikk, hermeneutikk, interreligiøse studier og ritualer, kjønn og religion. Det NFR-finansierte prosjektet *The Ambiguous Memory of Nordic Protestantism* skal involvere et samarbeid med både nasjonale og internasjonale forskere, og vil være svært relevant for Norden-satsingen. Samkul-prosjektet *Reassembling Democracy: Ritual as Cultural Resource (REDO)* arbeider med forholdet mellom ritualer, demokrati og religion i lys av 22. juli. Fakultetet har i en årrekke arbeidet med spørsmålet knyttet til sekularitet i nordiske samfunn. Fakultetets SFF søknad på dette området fikk en meget sterk evaluering og har ført til at temaet føres videre i flere sammenhenger. Også den historiske kompetansen i fakultetet er meget høy på området Norden. For komparative studier vil også andre sider ved fakultetets historiske disipliner og enkeltforskere kunne bidra på en fruktbar måte.

Ved **Det juridiske fakultet** deltar forskere fra institutt for kriminologi i et multidisiplinært nettverk, *The Scandinavian Studies of Confinement research network (SSC)*, som forsker på fengsler og innesperring. Flere av enkeltforskerne ved kriminologi er aktive i dette miljøet og har spisskompetanse på nordisk kriminalpolitikk. Et annet aktuelt forskningsområde ved Institutt for offentlig rett er undersøkelse av «den nordiske modellens» såkalte skyggesider som vil se på den svarte økonomien og dennes samfunnsmessige konsekvenser. Fakultetet kan også bidra med kompetanse på velferdsstat- og rett, kvinnerett, rettssosiologi, rettsteori, arbeidsrett, ikke-diskriminering og likhet, utviklingsrett og fred.

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet har gjennom Institutt for biovitenskap opprettet et samarbeid med U.S. Evolution Institute i USA. Med utgangspunkt i menneskets sosialitet i et evolusjonært perspektiv studerer de hvordan gruppedynamikk og sosial evolusjon kan forklare suksessen hos det tilsynelatende enestående egalitære, lykkelige og fredfulle Norge. Ved institutt for informatikk er den skandinaviske tradisjonen med brukermedvirkning i utvikling av IT-systemer, «participatory design» noe som har pågått siden slutten av 70-tallet. Ved å la framtidige brukere av IT-systemer og – produkter delta i design-prosessen ønsker de å oppnå enklere brukervennlighet. Denne teknologiske forskningen ved IFI er tverrfaglig orientert mot sosiologi, medievitenskap, medisinsk antropologi og jus. IT (og annen teknologi) er en vesentlig del av den norske velferdsstaten, og IT som struktur er med på å forme samfunn og kultur. Ved farmasøytisk institutt har de kompetanse på endringer i de nordiske apoteksystemene, som har tett tilknytning til hvordan det nordiske helsevesenet fungerer.

Det medisinske og Det odontologiske fakultet forsker på helsefremmende og forebyggende virksomhet som en del av vedlikehold og utvikling av velferdsstaten. Det medisinske fakultet har allerede sterke flerfaglige forskningsmiljøer med medisinerer, naturvitere, samfunnsvitere (statsvitere, samfunnsøkonomer, sosiologer/antropologer), sykepleiere, fysioterapeuter og humanister (idéhistorikere, etikere). Det forskes på folkehelse, storbyhelse og global helse, samt spørsmål om hvordan sosiale, økonomiske, politiske og kulturelle forhold påvirker befolkningens helse, sykdommer og livskvalitet. Forskere foreslår i forbindelse med Norden-initiativet å se nærmere på oppfatninger av helse og sykdom i de nordiske landene, samt hvordan utviklingen av kunnskapssystemer påvirker tillitsdynamikken mellom pasienter og velferdsstatens yrkesutøvere.

Ved **Senter for utvikling og miljø (SUM)** er forskningsfokuset hovedsakelig rettet mot utviklings- og miljøspørsmål, men senteret er tverrfaglig og har enkeltforskere som har forsket mye på nordiske kultur- og samfunnsforhold. Et aktuelt forskningsprosjekt skal se nærmere på i hvilken grad nordisk miljøpolitikk er en suksess i bekjempelsen av miljøkriser og bedring av folks levekår. Et annet område som foreslås undersøkt er det kulturelle grunnlaget for «krisehåndtering» i Norden. Finnes det en særegen, dypereliggende struktur i de nordiske landene som kan forklare en slags motstandsdyktighet mot kriser?

Forskere ved **Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK)** har utstrakt kompetanse innen likestilling og problematisering av områder som er tilknyttet dette fagfeltet. De nordiske landene blir av mange ansett som pionerer innen fremmende likestillingsarbeid, og STK har en forskergruppe som ser på likestillingsforskning, og denne inkluderer sammenlignende arbeid med Norge, Norden og øvrige land. Blant problemområdene senteret (i samarbeid med andre fakulteter) har meldt inn interesse for å

undersøke videre i en historisk sammenheng er hvorfor kvinnekravene slo gjennom i større grad i de nordiske land enn i vesten for øvrig. Senteret har en koordineringsfunksjon i forhold til ulike forslag som gjelder likestillingsproblematikk innenfor flere fagmiljøer.

Oversikten over viser bare noe av spisskompetansen som er kartlagt ved UiO. Det er mye pågående forskning knyttet til «den nordiske modellen» og det nordiske, men det tverrfaglige og tverrfakultære potensialet er ikke godt nok utnyttet. Flere forskningsmiljøer har innsett at samspill mellom ulike fagfelt er nødvendig, og mange av de innmeldte kompetansemiljøene har allerede etablert samarbeid med andre fagdisipliner. Reelle komplekse fenomener i dagens samfunn er ikke oppdelt i fag, derfor er det viktig med en tverrfaglig og tverrfakultær tilnærming til slike problemstillinger.

5. ARBEIDSFORM, STYRINGSSTRUKTUR, AKTIVITETER

Å realisere målene for *Unpacking «The Nordic Model»* krever nytenking om struktur og organisering. Med utgangspunkt i UiO2020 og anbefalinger fra panelet som evaluerte UiOs tverrfakultære områder vil organisasjonsformen følge disse grunnprinsippene:

Endelig organisasjonsform må inkludere og forplikte enhetene

Tverrfakultære samarbeidsområder ved UiO har så langt vært organisert med et eget styre, eventuelt også et råd. I noen grad har satsingene ligget på siden av den regulære styringsstrukturen. Det er imidlertid ikke gitt at dette er den beste organisasjonsformen, og den er heller ikke anbefalt av evalueringspanelet for de eksisterende satsingene.

Panelet påpekte at eksisterende satsinger ikke var godt forankret i lederstruktur og styringslinjer og falt utenfor prioriteringer og ressursfordeling. Panelet anbefalte at framtidige satsinger skulle hvile på «clear commitments from all three levels, central University, faculty and department”.

Alle tre nivåer skal involveres

I tråd med anbefalingene kommer forslaget om denne satsningen derfor fra en styringsgruppe ledet av viserektor, der alle HUMSAM-dekanene er med. Dekanene skal ut fra mandatet forankre satsingen i ledelse og gode forskningsmiljøer ved fakultetene. Enhetsledere og forskergruppeledere ved alle fakulteter, institutter og sentre har blitt involvert i satsingen gjennom egne møter. Det er stort engasjement også blant faglige ledere for denne satsingen, og det er en utfordring å sikre grunnenhetenes eierskap til satsingen i framtidig organisasjonsstruktur.

Den organisatoriske plattformen bør komme på plass i løpet av høsten 2014 og implementeres fra og med våren 2015. I oktober 2014 vil kontaktpersoner og enhetsledere bli innkalt til en konferanse for å drøfte organisasjonsform og virkemidler. Før den tid vil det sannsynligvis foreligge anbefalinger fra en arbeidsgruppe nedsatt sentralt på UiO som skal utrede organisasjonsform for satsinger. Resultatet av dette arbeidet vil gi føringer for endelig struktur.

Engasjement fra seniorforskere er en forutsetning for å lykkes

Involveringen fra etablerte og aktive forskere er en forutsetning for å lykkes. Et hundretalls fagpersoner fra samtlige av UiOs fakulteter har vist interesse for satsingen, har utarbeidet skisser og forbereder workshops. Satsingen hviler på et bredt kunnskapsgrunnlag og bred deltakelse på tvers av organisasjonen, men for å komme videre må problemstillinger spisses og gode prosjekter utvikles.

Tydelige definisjoner av resultater og mål

Panelet som evaluerte de tverrgående satsingene slår fast at formål og resultater ikke har vært tydelig spesifisert. For å sikre kvalitet og god ressursutnyttelse må ledelsen «clarify the expected achievements» og «introduce earmarking of publications and external funding.»

For å utløse skaperkraft og dynamikk i organisasjonen er det viktig å finne riktig tidspunkt for å spesifisere forventninger og milepæler. *Unpacking «The Nordic Model»* vil på denne bakgrunn foreslå en prosess i to trinn for å engasjere forskere og utvikle idéer og prosjekter.

Trinn 1 er idéutviklingsfasen. Idéskissedugnadene og det innledende arbeidet viser stort engasjement på tvers av organisasjonen. I denne fasen er det behov for relativt små incentivmidler til møter, seminarer og workshops. For mange forskere vil slike incentivmidler være tilstrekkelig til at de kan etablere samarbeid i liten skala, publisere og lage konferanser og utarbeide søknader om ekstern finansiering. Det humanistiske fakultet har satt av midler på eget budsjett til en første runde med workshops og midlene utlyses med frist 2. mai og 3. oktober 2014.

Trinn 2 innebærer en sterkere seleksjonsprosess. Budsjettforslaget legger opp til at det våren 2015 utlyses en konkurranse om midler til forskergrupper med høy kvalitet og høye ambisjoner. Gruppene må ha forpliktende planer og sannsynlighet for gjennomslag i forhold til ekstern finansiering. Først på dette tidspunkt vil det være aktuelt å gi en forpliktende beskrivelse av oppgaver, mål og tidsplaner.

I første omgang foreslås det at tre tverrfakultære grupper får incentivmidler for tre år. Tilslag vil bli gitt før sommeren 2015 slik at oppstart kan planlegges fra 1. januar. Det er budsjettert med midler til ledelse, stipendiat/post doc mv. for maksimum tre år per gruppe. I tillegg forutsettes det at deltakende enheter bidrar med egenandeler.

For å sikre dynamikk vil trinn 1 og trinn 2 gjentas gjennom satsingens levetid. Det vil årlig bli avholdt nye idédugnader og tildelt midler til tverrfakultære workshops. I tillegg foreslås det at det årlig fases inn to nye grupper med høy kvalitet og høye ambisjoner etter følgende modell:

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Nye grupper på plass fra 1.1.	3	2	2	2	2			11 grupper totalt 2015-22
Antall grupper parallelt	3	5	7	6	6	4	2	

Administrativ og faglig ledelse

Satsingen krever en overordnet og sammenbindende ledelse. Det er budsjettert med en administrativ koordinator på heltid fra 2015 og en faglig leder på heltid fra 1.7. samme år (et halvt årsverk i 2015). Et helt årsverk til faglig leder innebærer plikt til å drive forskning og noe undervisning innenfor satsingen.

Ledelsen for satsingen har det øverste ansvaret for at formidlingsmålene nås. Det må vurderes om satsingen skal ha en egen informasjonsrådgiver eller trekke på eksisterende kompetanse. Kompetanseoppbygging innen internasjonal og digital forskningsformidling vil uansett komme hele UiO til gode. Panelet som evaluerte UiOs tverrfakultære satsinger anbefaler at nye satsinger i sterkere grad trekker på eksisterende kompetanse fra ulike deler av UiO. Et miljø som er relevant i denne sammenhengen er seksjonen for lab- og formidlingstjenester ved UV-fakultetet. Dette miljøet (tidligere en del av Intermedia) produserer blant annet materiale for TV og web og koordinerer NRK Kunnskapskanalen.

Sammenbindende aktiviteter

Sammenbindende aktiviteter er viktig i en tverrfakultær og internasjonalt orientert satsing. I tillegg til faglige møtesteder og seminarer står følgende aktiviteter sentralt i satsingen:

Idédugnader: Et mål er å utvikle dynamikk i organisasjonen. UiO får mange nye ansatte i årene framover. Det er derfor viktig at deltakende forskere ikke er avklart en gang for alle. Det vil årlig bli avholdt skisse- og idédugnader og må settes av mindre beløp hvert år til å utvikle idéene. (300 000 avsatt fra HF i 2014, tilsvarende bør settes av årlig fra fakultetene eller enhetene).

Internt mobilitetsprogram: UiOs forskere har store nettverk nasjonalt og internasjonalt, men svake nettverk på UiO. Det må tas et krafttak for å bedre faglig kontakt på tvers av disiplinskiller og instituttgrenser. Institutter og sentre som er med i satsingen, vil bli tilbudt å delta i et internt mobilitetsprogram. Her kan forskere søke om å oppholde seg på et annet UiO-institutt for en kortere eller lengre periode i forbindelse med tverrfakultær forskning innenfor satsingen. Enhetene må legge til rette for at gjesteforskerne fra andre deler av UiO får nytte av oppholdet.

Søknadsworkshop: Det gjøres et betydelig arbeid for å utvikle gode søknader ved UiO, men svært mange får avslag. Det arbeides med å kvalitetssikre søknader lokalt, men siden søknader avgjøres av bredere paneler, trengs det nye typer kvalitetssikring. Satsingen vil sette sammen paneler som vil gi kommentarer og bidra til å utvikle søknader om eksterne midler. Målet er at det skal sendes færre og bedre søknader og koble sammen kompetanse fra ulike enheter, som kan styrke muligheter for gjennomslag.

Brukerkonferanser: Satsingen vil etablere gode kontaktflater mot utvalgte bedrifter, organisasjoner og institusjoner. Det vil bli arrangert formidlingskonferanser og dialogmøter rettet mot brukergrupper, og utvikles en beredskap for internasjonal formidling rettet mot samfunns- og kulturbyggere, internasjonale organisasjoner, kommentatorer og opinionsledere, og kunnskapsmiljøer.

Framtidsverksted: Satsingen vil arrangere ulike typer «framtidswerksted» for å utvikle problemstillinger, koble sammen studenter og forskere, debattere kunnskapsstatus, løsninger og valgmuligheter. Framtidsverksted vil også være viktig for å åpne dialogen mot publikum og allmennhet.

Undervisning og veiledning: Felles undervisning og veiledning vil også virke som et sammenbindende element. Dette gjelder også gjesteforelesninger, samarbeid rundt internasjonale utdanningstilbud og prosjektaktivitet blant studenter.

6. FINANSIERING

Unpacking «The Nordic Model» skal finansieres av tre kilder: Midler fra UiO, egenandeler fra deltakende enheter og eksterne midler. Dette er i tråd med anbefalinger fra panelet som har evaluert de tverrfakultære områdene.

Midler fra UiO

Det foreslås en finansieringsmodell der incentivmidlene trappes gradvis opp til et toppunkt og deretter trappes ned. Dette er for å stimulere relativt rask igangsetting, og samtidig markere at deltakende grupper forventes å være selvberende på litt lengre sikt, ved en kombinasjon av egenandeler og ekstern finansiering.

Egenandeler

Det forutsettes at samarbeidende enheter bidrar med egenandeler. Dette er i tråd med anbefalingene fra evalueringspanelet.

For å delta i konkurransen i trinn 2 forutsettes det at det settes av midler fra egen enhet. Egenandelen kan bestå av midler til ulike aktiviteter, men ikke bare forskernes egen forskningstid. Aktuelt er det å bidra med for eksempel forskermånedsverk, midler til konferanser og nettverk, prof. II eller lignende. Midler til workshop og andre trinn 1 aktiviteter kan settes av fra fakulteter og enheter.

Inntekter fra eksterne kilder

Tematikkene i *Unpacking «The Nordic Model»* vil bidra til å spisse UiOs forskningsinnsats innenfor Horizon 2020. I Horizon 2020 er det særlig utfordringer knyttet til punkt 1.1. (helse, demografiske endringer og velstand), 1.6. (Utfordringer i forbindelse med et Europa i endring, inkludert kulturelle endringer) og 1.7 (Utfordringer i forbindelse med 'sikre samfunn') som vil være relevant. I tillegg vil ERC-grants og MSCA-midler være relevant. I tillegg kommer en rekke program i Forskningsrådet og andre kilder.

Involverte forskere vil gjennom satsingen få muligheter til å gå på tvers av egne fagdisipliner og utvikle sterkere samarbeidskonstellasjoner, slik at man kan nå målet om å bygge mer langsiktige og forpliktende felleskap med andre og komme fram til ny og samfunnsnyttig kunnskap.

For forskere/forskergrupper som etablerer samarbeid med øvrige forskernettverk i Norden, vil det også være aktuelt å søke midler gjennom de fem Nordforsk-programmene.

Vedlagt: Budsjett for Unpacking «The Nordic Model»